

ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

Problems of Personal Witness Protection in a Criminal Case under the Witness Protection Act, B.E. 2546

สุทธิชัย หล่อตระกูล¹

Suttichai Lortrakul¹

บทคัดย่อ

พยานบุคคลมีส่วนสำคัญยิ่งในการพิจารณาคดีอาญา เพราะเป็นผู้ให้ข้อเท็จจริงที่ตนรู้เห็นมาต่อศาล อันจะทำให้ปัญหาต่างๆ ในคดีกระจ่างชัดนำมาสู่การวินิจฉัยที่ถูกต้อง สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดและปล่อยผู้บริสุทธิ์ให้ได้รับอิสรภาพโดยเร็ว จึงอาจกล่าวได้ว่าพยานบุคคลเป็นผู้ผดุงความยุติธรรมให้เกิดในสังคม แต่ปัจจุบันพยานบุคคลยังไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ทั้งที่รัฐต้องการประโยชน์จากพยานในการนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษเป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม

การศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาและอุปสรรคของพยานบุคคลในคดีอาญานี้ มุ่งประสงค์จะแสวงหาปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนถึงแนวทางแก้ไขปัญหาของการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยได้ศึกษาประวัติความเป็นมาและแนวคิดในการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า

พยานบุคคลเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่จะเสริมสร้างความมีประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม แต่พยานบุคคลอาจต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่างๆ มากมายในการเข้ามาเป็นพยาน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความปลอดภัยของตนเอง บุคคลในครอบครัวและผู้ใกล้ชิด ตลอดจนปัญหาจากการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมกับผู้เกี่ยวข้อง การได้มาซึ่งพยานบุคคลจึงจะต้องคำนึงถึงความต้องการของพยานและหาทางขจัดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับพยานเสียก่อน เมื่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆ หหมดไป ก็จะสร้างเสริมจิตสำนึกให้ประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันต่อสังคมด้วยการกระทำหน้าที่พลเมืองดีก็จะทำได้โดยง่ายขึ้น เพราะประชาชนจะรู้สึกว่ามีรัฐและบุคคลอื่นเห็นความสำคัญของพยาน และพยานได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มรูปแบบ

คำสำคัญ : บุคคลที่เป็นพยาน คดีอาญา การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา

ABSTRACT

Personal witness is an important person for the consideration of a criminal case because he is a key person who gives evidence in a court of law for the careful and proper consideration of the criminal

¹ อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

รับต้นฉบับ 28 มกราคม 2553 รับลงพิมพ์ 4 มีนาคม 2553

case. The personal witness is also an important person who seeks for social justice. However, nowadays the witness is not taken care properly which affects the proper and careful consideration for the criminal case.

The objective of this study is to survey and analyze the problems of personal witness protection of the criminal case under the Witness Protection Act, B.E. 2546 and also to find the solutions for the problems. The research methodology consisted of study on history, concepts of personal witness protection in the past and present including the criminal cases in Thailand and foreign countries.

The research findings indicate that the witness is an important person who can help the court clerks consider the criminal case properly and fairly. However, the personal witness encounters many problems of giving evidence in the court of law, for example: safety of witness, family and close friends, and also the improper treatment to related people. Therefore, the problems mentioned should be managed for the safety of witness before he gives the evidence in the court of law. The witness will be also aware of his responsibility for society because he realizes that the state and people are aware of the importance of the witness.

Keywords : Personal Witness, Criminal Case, Personal Witness Protection in the Criminal Case.

บทนำ

ประเทศไทยนับตั้งแต่ได้มีรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 มาตรา 244 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ” ซึ่งเป็นที่มาของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พุทธศักราช 2546 และได้นำประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 120 ตอนที่ 58ก ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2546 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่กลางเดือนธันวาคม 2546 เป็นต้นมา จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและแนวทางการทำงานขององค์กรที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการดำเนินการคุ้มครองพยาน เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พุทธศักราช 2546 นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม และให้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ มีการปฏิบัติที่เหมาะสมรวมทั้งประสานการปฏิบัติงานและข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคล ปัจจุบันสำนักงานคุ้มครองพยานเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องใหม่ที่มีความสำคัญและเป็นมิติ

ใหม่แห่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่จะให้บุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญา ได้รับความคุ้มครองสมดังเจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่ปรากฏว่าเมื่อดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550 (ฉบับปัจจุบัน) ได้บัญญัติไว้ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยเรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้.....(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็น และเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” ดังนั้นรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวก็ยังคงเห็นความสำคัญของการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาแต่ในปัจจุบันนับแต่ใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พุทธศักราช 2546 ฉบับนี้ได้เกิดปัญหาขึ้นหลายประการ เช่น ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ปัญหาการขาดความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ ปัญหาประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พุทธศักราช 2546 เพราะขั้นตอนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พุทธศักราช 2546 มีจำนวนมาก ในส่วนอำนาจการสั่งการของผู้บังคับบัญชาที่นั้นอาจทำให้การคุ้มครองพยานไม่ทันกับเหตุการณ์

และงบประมาณในการสนับสนุนยังไม่เพียงพอมีการเบิกจ่ายล่าช้า ไม่ทันต่อภารกิจในทางปฏิบัติ ซึ่งเจ้าหน้าที่ยังขาดแคลนอุปกรณ์ ยานพาหนะ เครื่องไม้เครื่องมือ และวัสดุครุภัณฑ์อีกจำนวนมาก และยังส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งอัตราค่าจ้างในปัจจุบันของเจ้าหน้าที่ก็ยังไม่เพียงพอ จึงทำให้งานส่วนใหญ่ได้รับความเสียหาย ประกอบกับเจ้าหน้าที่ยังไม่เข้าใจในแนวทางการปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีที่มาจากการได้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ด้วยเหตุนี้จึงควรมีการศึกษาหาอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาและหาแนวทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว รวมทั้งการประสานงานก็ยังไม่ได้รับความร่วมมือระหว่างตัวพยานบุคคลกับเจ้าหน้าที่และระหว่างเจ้าหน้าที่ด้วยกันเอง เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อให้การคุ้มครองพยานบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พุทธศักราช 2546 ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อสร้างประโยชน์สูงสุดให้แก่ประชาชน จึงสมควรมีการเผยแพร่กฎหมายดังกล่าวให้กับประชาชนและควรแก้ไขระเบียบปฏิบัติต่างๆ ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพื่อให้มีแนวทางปฏิบัติงานให้สะดวกและรวดเร็ว และจัดงบประมาณสนับสนุนให้พอเพียง โดยปรับปรุงระเบียบขั้นตอนของการเบิกจ่ายอัตราค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยานบุคคลให้เหมาะสมต่อสถานการณ์ และเหมาะสมในเหตุการณ์ปัจจุบัน ได้มีมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานบุคคลทั้งกรณีทั่วไปและกรณีพิเศษแต่ปรากฏว่ามาตรการเหล่านี้ไม่สามารถใช้ปฏิบัติได้ตามข้อเท็จจริงเสมอไป

กฎหมายลักษณะพยานเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่จะต้องมีการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ข้อเท็จจริงอาจได้จากพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ โดยพยานเอกสารมีลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งคือ ลักษณะความครบถ้วนบริบูรณ์อยู่ในตัว ดังนั้นการนำสืบเกี่ยวกับข้อความในเอกสารจึงต้องฟังเป็นยุติจะนำพยานบุคคลมาสืบเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือให้เห็นเป็นอย่างอื่นโดยหลักทั่วไปแล้วทำไม่ได้ อย่างไรก็ตาม

จุดด้อยของพยานเอกสารที่เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือ หรือความถูกต้องของข้อเท็จจริง เนื่องจากพยานเอกสารเกิดขึ้นเองไม่ได้จะต้องมีบุคคลกระทำขึ้น ซึ่งก็ไม่มีหลักประกันว่าบุคคลนั้นจะทำเอกสารตามความเป็นจริงหรือแก่งัดทำเอกสารเท็จ ยิ่งถ้าไม่นำบุคคลที่ทำเอกสารมาสืบประกอบยิ่งทำให้ความน่าเชื่อถือของพยานเอกสารลดลง นอกจากนั้นพยานเอกสารยังมีปัญหาเรื่องปลอมแปลงหรือความไม่ถูกต้องแท้จริงด้วย ปัจจุบันพยานบุคคลในคดีอาญา เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ ในข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ซึ่งมีความสำคัญโดยเฉพาะประจักษ์พยาน เป็นพยานที่มีความสำคัญอย่างมาก แต่กลับเป็นพยานที่หายากและไม่ยอมให้ความร่วมมือมาเป็นพยานที่ศาล ดังนั้นพยานจำเป็นจะต้องได้รับการดูแลในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเรื่องความปลอดภัย รวมทั้งพยานต้องได้รับความช่วยเหลือ ค่าเสียหาย ในการเป็นพยานด้วย พยานบุคคลนั้นมีความสำคัญในฐานะที่เป็นปัจเจกชน มนุษย์เป็นสิ่งสมบูรณ์ในตัวของตัวเองและเป็นหน่วยพื้นฐานที่เป็นรากฐานของสังคมปัจเจกชนเป็นสิ่งที่มีมาก่อนส่วนรวม ดังนั้นจึงให้ความสำคัญแก่บุคคล และบุคคลยังเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม อาจเป็นหัวหน้าครอบครัว หรือสมาชิกครอบครัว หากบุคคลนั้นได้รับความสูญเสียทางด้านเสรีภาพ ทรัพย์สิน ร่างกาย หรือชีวิต ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ซึ่งผลที่ตามมาคือความล้มเหลวในกระบวนการยุติธรรม ไม่สามารถก่อให้เกิดความเป็นธรรมให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งในปัจจุบันแม้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 แล้วเป็นระยะเวลาหนึ่ง ก็ยังไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างแท้จริง พยานบุคคลก็ยังไม่ได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนบุคคลในครอบครัวซึ่งจะเห็นได้จากข่าวอาชญากรรมที่มีอยู่ไม่เว้นแต่ละวัน และปัจจุบันนั้นก็ยังมีกลุ่มที่มีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะผู้มีอิทธิพลที่ถูกดำเนินคดีอาญาในแต่ละท้องถิ่น ก็ไม่มีใครเข้าไปเป็นพยาน เพราะในประเทศไทยเราก็มีความแตกแยกทางความคิดเป็นอันมาก แม้ไม่มีคดีความก็ยังไม่ปลอดภัยต่อตัวเองอันเนื่องมาจากมีความคิดเห็นเป็นคนละกลุ่มคนละพวก มีการแบ่งสีทางการเมือง มีการดำเนินคดีมากมาย แต่ก็ไม่มีการกล้าไปเป็นพยานอยู่ดี

ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการค้นหาปัญหาและอุปสรรคต่อการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ให้เข้มข้นเพื่อหันต่อสภาวะการณ์ที่แท้จริงในปัจจุบัน ให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวความคิดของปัญหาและอุปสรรคของพยานบุคคลในการมาเป็นพยานในคดีอาญา
2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติของกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา
3. เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเพื่อเสริมสร้างระบบคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

สมมติฐานการวิจัย

การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และมีสำนักงานคุ้มครองพยานดูแลในเรื่องนี้ แต่ก็ยังไม่ทำให้พยานบุคคลได้รับความปลอดภัย ได้รับค่าตอบแทน และให้ความร่วมมือในการเป็นพยานในคดีต่างๆ มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพ
2. ศึกษาถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาล ในการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา
3. ศึกษาโครงสร้าง องค์ประกอบ อำนาจหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยานในคดีอาญา

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. วิจัยเอกสาร โดยการค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์จากราชกิจจานุเบกษา กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
2. ประมวลเอกสารทางวิชาการ รายงานการศึกษา วิทยานิพนธ์ และเอกสารทางราชการ จากการประชุมสัมมนาทางวิชาการและจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และคณะทำงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

การดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการสอบสวน และการนำสืบพยานบุคคลในคดีอาญามีประเด็นปัญหาในทางปฏิบัติค่อนข้างมาก เนื่องจากพยานบุคคลเป็นพยานที่สำคัญและมีปัญหาต่างๆ มากกว่าพยานประเภทอื่นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญาพยานบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานหลายประการที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการผันแปรเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เช่น สภาพจิตใจของพยาน ความสามารถในการทรงจำ อารมณ์ และระยะเวลา ฯลฯ ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะไม่บังเกิดขึ้นกับพยานประเภทอื่นยกเว้นพยานผู้เชี่ยวชาญแต่ก็ไม่พบบ่อยนักความรู้สึกไม่ปลอดภัยและความหวาดกลัวของพยานบุคคล ตลอดจนการถูกข่มขู่ ถูกทำร้าย หรือถูกอิทธิพลคุกคามบังคับบีบบังคับในรูปแบบต่างๆ จัดว่าเป็นปัญหาสำคัญ และเป็นสาเหตุให้เกิดผลกระทบกระเทือนเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างมาก เพราะจะทำให้พยานบุคคลไม่กล้าไปเป็นพยานต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล ผลที่ติดตามมาก็คือคดีต้องเสียความเป็นธรรมไป ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 (5) ได้รับรองสิทธิของพยานบุคคลในคดีอาญาในการได้รับความคุ้มครองและ

ปฏิบัติอย่างเหมาะสมโดยได้บัญญัติให้บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น ปัญหาเรื่องความปลอดภัยของผู้ที่จะมาเป็นพยานในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญา จึงนับว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งและเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือและช่วยกันคิดหาแนวทางแก้ไขและสร้างกลไกขึ้นมาเพื่อให้ความคุ้มครองพยานบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง โดยไม่ปล่อยให้ผู้ที่มาเป็นพยานต้องตกอยู่ในสภาพหวาดผวา และต้องช่วยเหลือตนเองไปตามมีตามเกิดดังเช่นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสภาพอันไม่พึงปรารถนาของสังคมในยุค เพื่อให้ระบบการบริหารกระบวนการยุติธรรมของไทยมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นสามารถอำนวยความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง อันจะส่งผลดีต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การบริหารงานยุติธรรม และก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม

การดำเนินคดีอาญาตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดหรือทฤษฎีเรื่องการตรวจสอบเพื่อค้นหาความจริง (Examination doctrine) (สุรินทร์ สุทธิพงษ์, 2534 : 5) โดยมีวัตถุประสงค์อยู่ 3 ประการ คือ

1. การคุ้มครองส่วนได้เสียของสังคม ได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัย ความสงบเรียบร้อยและความยุติธรรม โดยการกำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์และวิธีการที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาสอบสวนฟ้องร้องพิจารณาพิพากษาลงโทษให้ได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพทันต่อความรู้สึกของประชาชนอันจะมีผลเป็นการป้องกันสังคมเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างมิให้ผู้อื่นกระทำความผิดตาม เพื่อเป็นการปราบปรามให้ผู้กระทำความผิดหลายจำเริญความเกรงกลัว เคารพต่อกฎหมายและรักความยุติธรรม เพราะหากขาดหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะดำเนินการให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมแล้ว ประชาชนก็จะหันไปใช้กฎแห่งการแก้แค้นหรือการแก้แค้นแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน ไม่รู้จักสิ้น

2. การคุ้มครองส่วนได้เสียของบุคคล ได้แก่ การให้หลักประกันเกี่ยวกับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยาน เช่น สิทธิของผู้เสียหายในการที่จะได้รับการแก้ไขเยียวยาทั้งทางกายและทางจิตใจ สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะได้รับการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของตนในเบื้องต้น มีสิทธิที่จะแก้ไขข้อกล่าวหาเสนอข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อพิสูจน์ความจริงต่อศาล มีสิทธิอุทธรณ์ ฎีกาและขออภัยโทษ เป็นต้น สำหรับพยานก็มีสิทธิที่จะได้รับประกันการคุ้มครองความปลอดภัยและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่เป็นพยานของศาล

3. การคุ้มครองส่วนได้เสียร่วมกันของสังคมและบุคคล เป็นแนวความคิดใหม่ที่เน้นความสมดุลในการปฏิบัติต่อสังคมและบุคคลไปพร้อมกัน โดยมีการสืบค้นหาสาเหตุข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดในด้านกายภาพ สภาพจิตใจ อารมณ์ ประวัติส่วนตัว สภาวะแวดล้อมทางสังคม สภาวะทางเศรษฐกิจครอบครัวและเหตุอื่น ๆ อันอาจมีผลผลักดันให้เกิดการกระทำความผิด

ข้อมูลดังกล่าวเหล่านี้แม้ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกระทำความผิดก็ตามแต่อาจเข้ามาสู่สำนวนเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลให้เหมาะสมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นรายบุคคลไปโดยกำหนดมาตรการแก้ไขการคุ้มครองพยานที่ฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจเพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนเข้าสู่สังคมอย่างเป็นปกติสุขต่อไป

สำหรับแนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันมีอยู่ 2 แนวทาง คือ หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย และหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (คณิต ณ นคร, 2528 : 116-117) กล่าวคือ

1. หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย เป็นหลักดำเนินคดีอาญาที่ให้เจ้าพนักงานต้องสอบสวนคดีอาญาทุกกรณีเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษและหากผลการสอบสวนพบว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดก็ต้องฟ้องผู้ต้องหาขึ้นต่อไป

2. หลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ เป็นหลักดำเนินคดีอาญาที่ตรงข้ามกับหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานอาจไม่ดำเนินการสอบสวนก็ได้และหากสอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดจริง ก็อาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคดีไป หลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจเกิดขึ้นจากทฤษฎีการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไปจากทฤษฎีแก้แค้นมาเป็นการป้องกันตัว กล่าวคือ การลงโทษควรกระทำเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่า สังคมส่วนรวมจะไม่นิ่งดูดายกับการกระทำเช่นนั้น และเพื่อเตือนว่า ถ้าหากมีการกระทำเช่นนั้นขึ้นอีก ก็ต้องได้รับโทษเช่นเดียวกัน และการป้องกันพิเศษ กล่าวคือ การลงโทษต้องให้เหมาะสมกับความผิดและความชั่วของผู้กระทำผิด เพื่อให้เขามีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเองไม่กระทำความผิดเช่นนั้นซ้ำอีก และเพื่อให้เขากลับเข้าสู่สังคมได้อีก

ระบบการดำเนินคดีอาญา อาจแบ่งออกเป็น 2 ระบบด้วยกัน คือ

ระบบไต่สวน (Inquisitorial system) และระบบกล่าวหา (Accusatorial system) ซึ่งมีความแตกต่างกันในส่วนของ “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” กล่าวคือ ในระบบไต่สวนจะไม่แยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน แต่ให้อยู่ในมือของบุคคลหรือองค์กรเดียวได้แก่ ผู้พิพากษาหรือศาล การดำเนินคดีอาญาตามระบบนี้ผู้ถูกไต่สวนแทบจะไม่มีสิทธิอะไรเลย มีสภาพเหมือนวัตถุชิ้นหนึ่งด้วยเหตุที่มุ่งหวังเอาผลที่จะได้รู้ถึงความเท็จและความจริงมากกว่าจึงไม่มีใครมีหลักเกณฑ์เคร่งครัดเหมือนระบบกล่าวหา

ส่วนในระบบกล่าวหาจะแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกันและให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองนั้น และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา(ผู้ต้องหาและจำเลยขึ้นเป็นประธานในคดี) ให้สิทธิต่างๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ และห้ามการดำเนินกระบวนพิจารณาที่มีข้อ

ถ้าพิจารณาในแง่ของอำนาจการฟ้องคดี สามารถกล่าวได้ว่าแบ่งออกเป็น 2 ระบบ

1. ระบบการฟ้องคดีโดยรัฐ (Public prosecution) เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่ ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาคือ พนักงานอัยการ แต่รัฐก็ไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาดังกล่าว เพราะเอกชนสามารถฟ้องคดีได้เช่นกันแต่ได้จำกัดประเภทและฐานความผิดเอาไว้

2. ระบบการฟ้องคดีโดยประชาชน (Popular prosecution) เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษ โดยถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ โดยไม่คำนึงถึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ เนื่องจากประชาชนคนใดก็ได้เป็นผู้มีหน้าที่ร่วมกันในการอำนวยความสะดวกมีอำนาจนำคดีมาฟ้องศาลในนามประชาชนได้ตามระบบและวิธีการซึ่งกฎหมายและจารีตประเพณีของประเทศเหล่านั้นกำหนดไว้ประเทศที่ใช้ระบบดังกล่าว ได้แก่ ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา อิสราเอล สิงคโปร์ มาเลเซีย เป็นต้น

ประเทศไทยใช้ระบบการฟ้องคดีคู่ขนาน (Paralled prosecution) คือ ให้อำนาจทั้งเจ้าพนักงานของรัฐและราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหายเป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นโจทก์ฟ้องคดีได้เอง ไม่ว่าจะมีความผิดประเภทใด ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาในประเทศไทยจึงจัดว่าเป็นแบบผสมระหว่างระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ และระบบการฟ้องคดีโดยเอกชน (Private prosecution) ซึ่งแต่ละระบบมีรายละเอียดดังนี้

1. ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะให้พนักงานอัยการจะเป็นผู้ทำการฟ้องคดีแต่พนักงานอัยการก็ไม่มีอำนาจในการเริ่มต้นคดีได้เองโดยไม่ผ่านกระบวนสอบสวนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การฟ้องคดีอาญาโดยรัฐจะต้องผ่านขั้นตอนการสืบสวนและสอบสวนของพนักงานสอบสวนมาก่อน

โดยที่ระบบการค้นคว้าข้อเท็จจริงในทางคดีแบ่งออกเป็น 2 ระบบด้วยกัน คือ ระบบไต่สวน (Inquisitorial system) และระบบกล่าวหา (Accusatorial system) ซึ่งในการพิจารณาคดีอาญาในระบบไต่สวนนั้นจะมีลักษณะเป็นกระบวนพิจารณาระหว่างศาลกับจำเลยมากกว่าโจทก์

โดยศาลมีบทบาทที่ (Active) ในการใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นได้มาก

นอกจากนี้ศาลยังมีอำนาจที่จะสืบพยานหรือดสืบพยานได้เพื่อค้นหาให้ได้อะไรที่จริงมากที่สุดโดยจำเลยอยู่ในฐานะเป็นกรรมาของคดี

ในส่วนของระบบกล่าวหาที่ศาลจะวางตัวเป็นกลางโดยนิ่งเฉย (Passive) นิ่งฟังการสืบพยานของฝ่ายโจทก์และจำเลย ศาลจะไม่ทำหน้าที่ค้นหาความจริงจากพยานเหมือนกับระบบไต่สวน โดยปล่อยให้เป็นที่หน้าของคู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องนำพยานหลักฐานต่างๆ เข้าสืบหักล้างซึ่งกันและกันตามกฎหมายเกณฑ์ของการสืบพยานดังที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความหรือกฎหมายลักษณะพยาน นอกจากนี้ในบางกรณีศาลจะเข้มงวดในการเลือกรับฟังพยาน ดังเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีหลักการพิจารณาคดีอาญาแบบ Exclusionary rule (หลักการรับฟังพยานหลักฐานที่ขัดต่อกฎหมาย) ซึ่งเป็นหลักที่ศาลจะปฏิเสธไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการจับหรือค้นที่ไม่ชอบ บางครั้งจึงมีกรณีที่ศาลยกฟ้องโจทก์ต่างๆที่ปรากฏว่าจำเลยกระทำความผิดก็ได้ ในสหรัฐอเมริกาแม้แนวความคิดที่เคร่งครัดในการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยวิธีการที่มีชอบ เช่น การจับไม่ชอบ การค้นไม่ชอบ หรือการยึดไม่ชอบ เป็นต้น ซึ่งศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐานประเภทนี้เลย โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา Fourth Amendment เช่น คดี Dumaway V. Newyork, 1979 (สุรินทร์ สถงษ์พงศ์, 2534 : 22) ตำรวจจับกุมโดยมิชอบ และต่อมาอีกสองชั่วโมงจำเลยรับสารภาพ ศาลตัดสินว่าคำรับสารภาพนั้นรับฟังเป็นพยานหลักฐานไม่ได้ นอกจากการพิสูจน์ข้อเท็จจริงหรือการพิสูจน์ความจริงโดยอาศัยพยานหลักฐานแล้วยังมีอีกวิธีหนึ่งได้แก่ การอาศัยคำรับสารภาพ (Confession) ของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยอมรับผิดหรือสารภาพผิดต่อพนักงานสอบสวนหรือศาล โดยคำรับสารภาพนั้นจะต้องปรากฏรายละเอียดของการกระทำแต่ละขั้นตอนตามองค์ประกอบความผิด จนเห็นได้ว่าเป็นการยอมรับว่าได้กระทำความผิดอย่างเต็มที่ตามที่ถูกกล่าวหา

สำหรับประเทศไทย แต่เดิมถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ดังกล่าวนี้ใช้วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างทารุณโหดร้ายโดยการทรมานแบบต่างๆ เช่น ตำน้า ลุยไฟ ตอกเล็บ เขี่ยนตี ฯลฯ ที่เรียกว่า “อาญาจาริตนครบาล” (เข็มชัย ชูติวงศ์, 2529 : 1) ต่อมาจึงได้มี พ.ร.บ. ยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามอาญาจาริตนครบาล ร.ศ. 115 ออกมาใช้บังคับเป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปสู่ยุคใหม่เป็นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า เขาเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งแนวใหม่นี้ใช้ตลอดมาจนปัจจุบัน (เข็มชัย ชูติวงศ์, 2529 : 9) และการพิสูจน์ดังกล่าวต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นปัจจัยสำคัญเว้นแต่กรณีที่จำเลยรับสารภาพศาลก็จะพิพากษาลงโทษได้โดยไม่ต้องใช้พยานหลักฐานก็ได้ แต่ถ้าความผิดที่จำเลยรับสารภาพนั้นมีโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 176

ในการพิจารณาคดีของศาล ไม่ว่าจะเป็คดีอาญาคดีแพ่งหรือคดีทางปกครอง พยานนับว่ามีค่าสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะพยานจะเป็นสะพานหรือกุญแจสำหรับไขไปสู่ความจริงของคดีที่เกิดขึ้นมาว่าเป็นประการใด แม้พยานจะจัดแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ พยานบุคคล พยานวัตถุ พยานเอกสาร และพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่พยานดังกล่าวเหล่านี้ก็จะต้องเชื่อมโยงพึ่งพาและสัมพันธ์กันไม่มีพยานประเภทหนึ่งประเภทใดโดยลำพังที่มีคุณสมบัติสมบูรณ์ในตัวจนสามารถใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงได้อย่างครบถ้วนทุกกรณี

การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลจะเป็นมาตรการอันหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลเกิดความกล้าที่จะเสียสละความสะดวกสบายส่วนตัวเข้ามาเป็นพยานในคดีต่างๆ ที่เข้ารู้เห็นเหตุการณ์โดยไม่หวาดหวั่นต่อภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการข่มขู่ของบรรดามีฉฉชีพ เพราะตามสภาพปกติทั่วไป

ประจักษ์พยานในคดีอาญาที่หายากอยู่แล้ว ถ้ายิ่งคงปล่อยให้พยานถูกข่มขู่หรือถูกทำร้าย เนื่องจากเข้ามาเป็นพยานเท่ากับเป็นการเพิ่มความยากลำบากของการแสวงหาพยานยิ่งขึ้นไปอีก ทุกคนจะปฏิเสธการเป็นพยานเพราะเกรงกลัวต่อภัยมืดที่จะติดตามมาในภายหลังในคดีอาญาทุกประเภทไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในประเทศไทย หรือเกิดต่างประเทศ รัฐและผู้เสียหายหรือเจ้าทุกข์ต่างก็มุ่งที่จะให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรรมดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายเพื่อลงโทษให้สาสมกับความผิดที่เขาได้ก่อขึ้น ทั้งนี้การพิจารณาคดีเริ่มตั้งแต่ชั้นจับกุม สอบสวน ฟ้องร้อง พิพากษาตัดสิน และการลงโทษจะต้องอาศัยพยานหลักฐาน (Evidence) เป็นสำคัญ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าพยานหลักฐานถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งโดยเริ่มต้นตั้งแต่ชั้นจับกุมในขั้นตอนของตำรวจตลอดไปจนถึงชั้นศาล ความคุ้นเคยในการดำเนินคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทยจะเน้นไปที่พยานบุคคล (Witness) เป็นสำคัญยิ่งกว่าพยานหลักฐานชนิดอื่นๆ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการกระทำผิดที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพยานบุคคลทั้งสิ้น เช่น ฆ่าคนตาย ทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ อนาคต ช่มชู้กระทำความชำเรา ฯลฯ เป็นต้น ดังนั้น การที่พยานบุคคลไม่ให้ความร่วมมือกับพนักงานสอบสวน หรือไม่ไปศาล ก็จะเป็นผลให้ไม่มีพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้และในที่สุดศาลก็จะยกฟ้องคดีและปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อหาไป ไม่สามารถลงโทษจำเลยได้

ปัญหาการสูญเสียพยานก่อนที่จะถึงขั้นตอนการสืบพยานในศาล เนื่องจากการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมต้องมีขั้นตอนตั้งแต่ชั้นสอบสวนจนถึง (โสภณรัตน์, 2542 หน้า 30) ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็คดีที่มีการทำร้ายชีวิตร่างกาย จึงควรจะให้ความคุ้มครองผู้เสียหายและพยานในคดีอาญาทั้งหมด

การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่พอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการ แม้จะมีการกำหนดเงินเป็นค่าป่วยการและ

ค่ายานพาหนะของพยานแต่ก็จำนวนเล็กน้อย ไม่คุ้มกับการที่พยานต้องเสียเงินและเสียเวลาเดินทางไปพบพนักงานสอบสวนและไปเบิกความที่ศาล ต้องเสี่ยงภัยเสี่ยงชีวิตเพราะอาจถูกพวกของจำเลยคุกคามทำร้าย โดยไม่มีสิ่งใดตอบแทนนอกจากคำว่า “พลเมืองดี” ดังนั้น จึงไม่แปลกอะไรที่คนจำนวนมากไม่น้อยปฏิเสธการเป็นพยาน เพราะเขาเหล่านั้นต้องเลือกการมีชีวิตอยู่มากกว่าการเป็นพลเมืองดีแต่ตัวเองและครอบครัวต้องทุกข์ลำเค็ญในภายหลัง

การคุ้มครองพยานของพนักงานสอบสวน

ในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้วางระเบียบการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องการคุ้มครองพยานและการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญาไว้ (อเนกอนันต์วรรณ, 2544 : 68) โดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1. การคุมพยาน ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติให้พนักงานสอบสวนจดต่าบลสถานที่อยู่และที่พักอาศัยของพยานไว้ให้ชัดเจน และต้องออกไปสอดส่องเยี่ยมเยียนพยานอยู่เสมอให้สามารถส่งหมายและติดตามตัวไปเบิกความต่อศาลได้ หากเห็นว่าพยานจะบิดพลิ้วไม่ไปเบิกความพนักงานสอบสวนจะต้องรายงานผู้บังคับบัญชาเพื่อพิจารณาสั่งการและถ้าพยานคนใดยากจนขัดสนก็ให้แจ้งพนักงานอัยการเพื่อขอเบิกเงินค่าพาหนะและเบี้ยเลี้ยง
2. การป้องกันพยาน กรณีที่เป็นพยานสำคัญในคดีและไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือมีเหตุน่าเชื่อว่า จะเกิดอันตรายก่อนที่พยานจะไปเบิกความหรือมีการดำเนินการจะให้พยานหลบหนี พนักงานสอบสวนจะต้องรายงานชี้แจงเหตุผลขอเบี้ยเลี้ยงเพื่อจัดหาสถานที่พักอาศัยชั่วคราวให้พยาน ถ้าเป็นกรณีฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ก็ให้แจ้งเหตุให้พนักงานอัยการทราบเพื่อขอสืบพยานปากนั้นโดยเร็ว

การคุ้มครองพยานของพนักงานอัยการ

สำนักงานอัยการสูงสุดได้ตระหนักถึงปัญหาเรื่องนี้ จึงกำหนดมาตรการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พยานไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี ไว้ 2 ประการ คือ

1. ปรับปรุงวิธีการส่งหมายเรียกพยานโดยนาวีวิธีการอื่นๆ เข้ามาเสริมวิธีการส่งหมาย เช่น ส่งทางไปรษณีย์ หรือขอความร่วมมือจากฝ่ายปกครอง เป็นต้น

2. อำนาจความสะดวกในเรื่องการเบิกจ่ายค่าพาหนะ และค่าตอบแทนพยานตลอดจนการให้ความปลอดภัยพยาน ตามระเบียบว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. 2528 ข้อ 78

จากมาตรการคุ้มครองพยานของพนักงานอัยการ และพนักงานสอบสวนดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นเพียงการ ให้เกิดความสะดวกแก่พยาน และการติดตามสอดส่องพยาน เพื่อให้สามารถนำพยานไปเบิกความต่อศาลได้เท่านั้น กรณีที่ พยานถูกอิทธิพลข่มขู่หรือจะได้รับอันตราย หรือจะหลบหนี ตามระเบียบกำหนดให้พนักงานสอบสวนจัดหาที่พักอาศัยชั่วคราวแก่พยานก่อนเบิกความต่อศาลเท่านั้น หลังจาก พยานเบิกความต่อศาลแล้วจะถูกอิทธิพลคุกคามหรือได้รับ ภัยอันตรายอย่างไร ยังไม่มีมาตรการใดๆ ของทางราชการ ให้ความคุ้มครองไว้โดยเฉพะ พยานคงต้องเสี่ยงภัยและ ช่วยเหลือตนเองดังเช่นบุคคลทั่วไป ซึ่งจุดอ่อนตรงนี้เอง ทำให้บุคคลจำนวนมากไม่ยอมเกิดความหวาดกลัวและปฏิเสธ การเป็นพยาน เพราะมาตรการที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่ เพียงพอที่จะสร้างความอบอุ่นใจและความเชื่อมั่นให้บุคคล กล้าเสี่ยงภัยมาเป็นพยานได้เลย

การนำสืบพยานบุคคล

กรณีบุคคลที่จะเป็นพยานได้นั้น ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95, 96 ได้บัญญัติคุณสมบัติ เบื้องต้นของบุคคลที่จะมาเป็นพยานศาลไว้ และนำไปใช้ สำหรับบุคคลที่จะเป็นพยานในคดีอาญาด้วย ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ซึ่งกล่าวสรุป ได้ว่า จะต้องเป็นบุคคลที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ รวมถึงบุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ได้ยินได้เห็นหรือทราบ ข้อความที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่ตนจะให้การเป็นพยานนั้น ด้วยตนเองโดยตรง ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ที่พิการ หูหนวก หรือเป็นใบ้ ก็ตาม แต่ถ้าได้เห็นเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยตนเองแล้ว ศาลก็ย่อมรับฟังคำให้การของบุคคลนั้นเป็น พยานได้

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยในชั้นพนักงาน สอบสวนนั้น เป็นการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือ พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ที่จะต้องสอบสวนคดีอาญาทุกกรณี เมื่อทราบว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยไม่จำเป็นต้อง

รอให้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษก่อน เว้นแต่เป็นความผิด อันยอมความได้ เมื่อผลการสอบสวนทราบว่า ผู้ต้องหา ได้กระทำความผิดแล้วนั้น พนักงานสอบสวนก็จะต้อง ดำเนินการเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหาหันมาฟ้องร้องต่อไป สำหรับการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด และ การสอบสวนพยานบุคคลนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาได้บัญญัติขั้นตอนต่างๆ ที่สำคัญไว้ดังนี้ คือ

1. ก่อนการสอบสวนพยานบุคคล พนักงานสอบสวน จะให้พยานผู้นั้นสาบานหรือปฏิญาณตัวก็ได้

2. การสอบสวนปากคำหรือการสืบพยานบุคคลต้อง เริ่มต้นด้วยคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว กล่าวคือ เป็น คำถามที่เกี่ยวกับ ชื่อ อายุ ตำแหน่ง หรืออาชีพ ภูมิลำเนา และความเกี่ยวพันกับคู่ความ หลังจากนั้นพนักงานสอบสวน จะต้องทำการสอบสวนเกี่ยวกับเนื้อหาของเรื่องที่พยานบุคคล รับรู้หรือพบเห็นมา

3. เมื่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินการสอบสวน พยานบุคคลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไปพนักงาน สอบสวนก็จะเป็นผู้ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เช่น พยานเอกสาร พยานวัตถุที่เกี่ยวข้องกับคดีให้ครบถ้วน แล้วรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งพิจารณา พยานหลักฐานทั้งปวงเพื่อมีความเห็นทางคดีส่งไปยัง พนักงานอัยการ

การนำสืบพยานบุคคลในชั้นอัยการ

แต่เดิมการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย มิได้มี พนักงานอัยการทำหน้าที่ดังเช่นปัจจุบัน การฟ้องคดีอาญา เป็นหน้าที่ของราษฎรจะต้องฟ้องร้องเอง ต่อมาปี พ.ศ. 2434 (ร.ศ. 110) ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว เป็นผู้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนา กระทรวงยุติธรรมขึ้นโดยรวมเอาศาลของกรมและกระทรวง ต่างๆ มาไว้แห่งเดียวกันและหลังจากนั้นอีกหนึ่งปี จึงได้ มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลโปริสภาขึ้นโดยให้เจ้าหน้าที่ ตำรวจเป็นเจ้าพนักงานผู้ฟ้องคดีเล็กๆ น้อย ในนามของ แผ่นดินต่อศาลโปริสภา ส่วนคดีข้อหาจรรยาเป็นหน้าที่ของ พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อศาล

พนักงานอัยการจะเป็นผู้ตรวจใคร่ครวญสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและวินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ปรากฏนั้นพอเชื่อถือได้หรือไม่ว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง และใครเป็นผู้กระทำ ถ้าเชื่อก็เสนอคดีฟ้องต่อศาลและดำเนินคดีต่อไปจนถึงที่สุด แต่ถ้าไม่เชื่อก็สั่งไม่ฟ้องปล่อยผู้ต้องหาไปหรือถ้าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานยังไม่แน่ชัด พนักงานอัยการก็อาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือเรียกพยานไปซักถามเพื่อให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้นก็ได้

จะเห็นได้ว่าตามระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย พนักงานอัยการจะเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับข้อต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นและส่งสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการแล้วเท่านั้นในการนำสืบพยานบุคคลในชั้นตอนที่ยังมิได้ฟ้องคดีหรือก่อนที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาล พนักงานอัยการจะมีบทบาทเพียงพิจารณาพยานหลักฐานที่มีปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวนหรือพยานที่สั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม หรือพยานที่เรียกมาซักถามเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าในชั้นตอนนี้พนักงานอัยการไม่มีโอกาสได้นำสืบพยานบุคคลหรือพบเห็นบุคคลที่เป็นพยานในคดีเลย คงอ่านเฉพาะจากบันทึกคำให้การพยานบุคคลที่พนักงานสอบสวนจัดทำไว้ในสำนวนการสอบสวน ยกเว้นกรณีเรียกพยานมาซักถามเท่านั้น

การนำสืบพยานบุคคลในชั้นศาล

เป็นชั้นตอนหลังจากที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีและนำคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว บทบาทหรืออำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการจะเป็นคู่ความในฐานะโจทก์เข้าทำการพิสูจน์ความผิดของจำเลยโดยอาศัยพยานหลักฐานต่างๆ เป็นเครื่องพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏต่อศาลในชั้นตอนนี้พนักงานอัยการจะเป็นฝ่ายเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบโดยถ่วงถึงลักษณะของฟ้องและพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วพนักงานอัยการก็จะนำพยานเข้าสืบ เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ศาลอาจจะเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้ กรณีที่จำเลยรับสารภาพตามฟ้อง

ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานหนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง

สำหรับการพิจารณาและสืบพยานในชั้นศาลนี้กฎหมายบังคับไว้ให้ต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเสมอ เว้นแต่มีบางกรณีเท่านั้นที่กฎหมายยกเว้นไว้ว่าศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้

การพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญาเป็นภาระหน้าที่ของโจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบเพื่อแสดงให้ศาลเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง ศาลอาจพิพากษาลงโทษจำเลยหรือพิพากษายกฟ้องของโจทก์โดยไม่ต้องพิจารณาพยานของจำเลยก็ได้ หรือกรณีที่โจทก์นำพยานหลักฐานเข้าสืบหมดสิ้นแล้ว หากศาลยังสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ ศาลจะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย

พยานหลักฐานที่โจทก์จะนำสืบในชั้นศาลนั้น มีทั้งพยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคลและพยานผู้ชำนาญการพิเศษ พยานที่เป็นปัญหายุ่งยากมากที่สุดได้แก่ พยานบุคคล เพราะบุคคลบางประเภท หรือบางคนอาจจะรู้เห็นเหตุการณ์มาจริง หรือถูกเลี้ยมสอนหรือรับจ้างมาเป็นพยานก็ได้ พยานบางคนอาจจะรู้เรื่องดีโดยตลอด แต่เวลาเบิกความต่อหน้าศาลเกิดตื่นเต้นหรือความจำเลอะเลือน พยานบางคนอาจถูกข่มขู่ หรือได้รับสินจ้างให้เบิกความผิดเพี้ยนไปจากความจริงจนเป็นผลทำให้คดีเสียหายหรือเสียความยุติธรรมในที่สุด

การพิสูจน์ความจริงในคดีนั้น จะต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ถ้าคดีใดขาดพยานหลักฐานเสียแล้ว ย่อมไม่อาจทราบได้อย่างแน่แท้ว่าความจริงของเรื่องนั้นๆ เป็นอย่างไร อาจจะเป็นไปตามคำฟ้องของโจทก์หรือเป็นไปตามคำปฏิเสธของจำเลยก็ได้ เมื่อคดีมีข้อสงสัยเช่นนี้ พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการย่อมไม่อาจฟ้องคดีได้หรือถ้าจะขึ้นฟ้องคดีไปศาลก็จะต้องยกฟ้อง ทั้งนี้เป็นไปตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226, 227 โดยเหตุนี้เองผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ

ยุติธรรมทุกฝ่าย เช่น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา และทนายความจะประสบความสำเร็จในการดำเนินคดีได้นั้น นอกจากจะต้องมีความรู้อย่างลึกซึ้งทางด้านกฎหมายสารบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยลักษณะของการกระทำต่างๆ ที่มีความผิดแล้ว ยังจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและความชำนาญอย่างดียิ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐาน คือ

การแสวงหาพยานหลักฐาน จัดว่าเป็นความสามารถของพนักงานสอบสวน หรือผู้เสียหายผู้เป็นโจทก์ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเอง การหาพยานจะต้องใช้ความละเอียดความรอบคอบถี่ถ้วน และความช่างสังเกตเป็นพิเศษ ซึ่งความสามารถในประการต่างๆ เหล่านี้ แต่ละคนย่อมแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์และปัจจัยอื่นๆ ประกอบ พยานหลักฐานสิ่งเดียวกันบางคนอาจจะหาได้ แต่บางคนกลับหาไม่ได้ มีคดีจำนวนไม่น้อยที่ต้องเสียหายไปไม่สามารถฟ้องหรือไม่อาจลงโทษผู้กระทำความผิดได้ เพราะความผิดพลาดหรือความเลินเล่อในการหาพยานหลักฐาน เช่น เห็นว่าเป็นสิ่งเล็กๆ น้อยๆ จึงมองข้ามไป ทั้งๆ ที่ความจริงสิ่งเล็กๆ น้อยๆ นั้นจะเป็นกุญแจสำคัญที่ไขไปสู่พยานหลักฐานอันอันมีคุณค่าต่อคดีได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสวงหาพยานบุคคลเป็นสิ่งที่ยากลำบากมากที่สุดเพราะพยานบุคคลสามารถเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงได้ง่ายตลอดเวลาเมื่อมีปัจจัยต่างๆ มากระทบหรือกดดัน

การนำพยานหลักฐานเข้าสู่คดีมีความสำคัญและยากลำบากยิ่งกว่าการแสวงหาพยานหลักฐานชั้นมาอีกระดับหนึ่ง เพราะถึงแม้ว่าจะแสวงหาพยานหลักฐานได้แล้ว แต่如果不能นำพยานหลักฐานนั้นเข้ามาสู่คดีได้หรือนำมาได้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ พยานหลักฐานที่หาได้นั้นก็ย่อมจะไม่เกิดประโยชน์ต่อคดีแต่ประการใดเลย เช่น พบรอยมือรอยเท้าของผู้กระทำความผิดอยู่ในบริเวณที่เกิดเหตุ แต่ไม่สามารถจำลองแบบหรือเก็บรายละเอียดมาตรวจพิสูจน์ได้ หรือกรณีเป็นคดีที่มีประจักษ์พยานรู้เห็นเหตุการณ์ในขณะเกิดเหตุ แต่เมื่อจะนำบุคคลเหล่านั้นมาเป็นพยานในคดีกลับได้รับการตอบปฏิเสธและไม่ร่วมมือ ถึงแม้ว่าการปฏิเสธไม่ร่วมมือดังกล่าวจะเป็นความผิดตามประมวล

กฎหมายอาญา มาตรา 168, 169 มีโทษถึงขั้นจำคุก แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่บังเกิดผลสำเร็จจนอาจกล่าวได้ว่าพยานบุคคลจัดว่ามีความยากลำบากมากที่สุดในการนำเข้ามาสู่คดี เว้นแต่พยานบุคคลประเภทที่เขาได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นเท่านั้นที่จะยินยอมให้ความร่วมมือเข้ามาเป็นพยาน

ข้อขัดข้องเกี่ยวกับพยานบุคคล เนื่องจากการเบิกความของพยานบุคคลถือว่าเป็นกิจการเฉพาะตัวจะแต่งตั้งตัวแทนหรือมอบหมายผู้อื่นไปเบิกความแทนไม่ได้ ดังนั้นเมื่อระบุอ้างบุคคลใดเป็นพยานไว้ จะนำบุคคลอื่นเข้าสืบแทนไม่ได้โดยปกติการยื่นบัญชีพยานบุคคลจะต้องยื่นต่อศาลก่อนวันสืบพยานไม่น้อยกว่าสามวัน เว้นแต่กรณีระบุพยานเพิ่มเติมซึ่งอาจดำเนินการหลังจากกำหนดดังกล่าวได้ สำหรับในชั้นสอบสวนไม่ต้องมีการยื่นบัญชีพยานบุคคล เพราะเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะต้องแสวงหาพยานหลักฐานทุกชนิดให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพิสูจน์ให้เห็นความผิดจนกว่าจะเห็นว่าได้พยานหลักฐานเพียงพอและการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วก็จะมีความเห็นส่งสำนวนให้พนักงานอัยการพิจารณาต่อไป ถ้าพนักงานสอบสวนเห็นว่าบุคคลใดเป็นผู้รู้เห็นหรือเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้นจึงจะนำเข้ามาเป็นพยานในคดี เว้นแต่กรณีเป็นพยานผู้ชำนาญการ ดังนั้น กรณีเป็นตัวแทนพยานเข้าเบิกความในชั้นสอบสวนจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้

จากระบบการนำสืบพยานบุคคลที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถวิเคราะห์ปัญหาอันเกิดจากการนำสืบพยานบุคคลได้ดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดจากระบวนการทางกฎหมาย

กล่าวคือ ไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เพียงพอในการให้ความคุ้มครองพยานบุคคล กล่าวคือ ระบบกฎหมายลักษณะพยานของประเทศไทยบัญญัติให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางในอันที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อให้เกิดความยุติธรรมในคดีมากที่สุด เช่น อำนาจศาลในการสั่งดลสืบพยานหรือตัดพยานที่เห็นว่าฟุ่มเฟือย อำนาจศาลที่จะเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมเอง แต่ระบบกฎหมายที่มีอยู่ใน

ปัจจุบันมิได้ให้อำนาจศาลในการให้ความคุ้มครองพยานหรือปกป้องรักษาพยานบุคคล ยิ่งไปกว่านั้นกระบวนการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพยานบุคคลก็ยังมีวิธีการและขั้นตอนที่เข้มงวดยุ่งยาก เช่น การบังคับว่าพยานจะต้องไปเบิกความที่ศาลต้องสาบานหรือปฏิญาณตัวก่อนเบิกความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานในคดีอาญาจะต้องเบิกความต่อหน้าจำเลย สิ่งต่างๆ เหล่านี้นับว่าเป็นการสร้างภาระให้กับบุคคลที่จะเป็นพยานไม่คุ้มกับเวลาและค่าใช้จ่ายที่พยานแต่ละคนต้องเสียไป นอกจากนี้พยานอาจถูกข่มขู่ หรือถูกทำร้ายด้วยวิธีการต่างๆ จากพวกอาชญากรอีก ปัญหาเหล่านี้ นับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญของกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องเร่งพิจารณาหาทางป้องกันและแก้ไข อุปสรรคสำคัญที่ทำให้พยานไม่ให้ความร่วมมือกับพนักงานสอบสวน หรือไม่ไปเบิกความเป็นพยานต่อศาลมีหลายสาเหตุด้วยกัน แต่สาเหตุประการสำคัญที่สุด ได้แก่ พยานเกิดความเกรงกลัวอิทธิพลของฝ่ายผู้กระทำความผิดในรูปแบบต่างๆ เช่น ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของพยาน การปองร้ายบุคคลในครอบครัวและญาติมิตร หรือการทำร้ายทรัพย์สินต่างๆ ของพยาน การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลจะเป็นมาตรการอันหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลเกิดความกล้าที่จะเสียสละความสะดวกสบายส่วนตัวเข้ามาเป็นพยานในคดีต่างๆ ที่เข้ารู้เห็นเหตุการณ์โดยไม่หวาดหวั่นต่อภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการข่มขู่ของบรรดามิจฉาชีพ เพราะตามสภาพปกติทั่วไป ประจักษ์พยานในคดีอาญาก็หายากอยู่แล้ว ถ้ายังคงปล่อยให้พยานถูกข่มขู่หรือถูกทำร้าย เนื่องจากเข้ามาเป็นพยานเท่ากับเป็นการเพิ่มความยากลำบากของการแสวงหาพยานยิ่งขึ้นไปอีก ทุกคนจะปฏิเสธการเป็นพยานเพราะเกรงกลัวต่อภัยมืดที่จะติดตามมาในภายหลัง

2. ปัญหาที่เกิดจากตัวพยานบุคคลเอง

2.1 พยานเกิดความสับสน ทั้งนี้เกิดขึ้นจากสาเหตุต่างๆ เช่น ความสามารถในการรับรู้เหตุการณ์ (Perception) ความสามารถในการจดจำเหตุการณ์ (Memory) ความสามารถในการเข้าใจและถ่ายทอดขณะเบิกความ (Expression) ความสับสนที่เกิดจากคำซักถามของพนักงาน

สอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความ และศาล ความหวาดกลัว ตื่นเต้น ประหม่าขณะเบิกความ

ความสับสนนี้ย่อมเกิดขึ้นได้กับพยานบุคคลทุกประเภทไม่ว่าจะมีระดับการศึกษาหรือสถานภาพทางสังคมอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยเรื่องเวลานับว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการจดจำและการถ่ายทอดของพยาน กล่าวคือถ้าเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้วเป็นเวลานาน พยานก็จะเกิดความหลงลืมและสับสนได้ง่ายกว่าเหตุการณ์ที่เพิ่งผ่านไปใหม่ๆ

2.2 พยานเบิกความผิดพลาด มีทั้งกรณีที่เกิดจากการจงใจของพยาน และการไม่จงใจกรณีพยานจงใจเบิกความผิดพลาด เกิดจากหลายสาเหตุต่างๆ กัน เช่น ได้รับอำิสสินจ้าง ถูกบังคับข่มขู่ ได้รับการร้องขอ เป็นต้น กรณีพยานไม่จงใจเกิดขึ้นได้เพราะความหลงลืม เข้าใจคำถามไม่ถูกต้องถูกล่อลวงด้วยคำถามที่ซับซ้อนสับสนหรือการคาดเดาของพยานเอง

2.3 พยานกลับคำให้การ กรณีนี้เกิดขึ้นได้เมื่อพยานให้การกับพนักงานสอบสวนไว้อย่างหนึ่ง แต่ไปเบิกความในชั้นศาลเป็นอีกอย่างหนึ่งซึ่งแตกต่างกันในสาระสำคัญ มีคติลักษณะนี้เกิดขึ้นอยู่เสมอ และส่วนใหญ่จะเกิดจากการจงใจของพยาน

2.4 พยานไม่ไปเบิกความ เกิดขึ้นได้จากการจงใจและไม่จงใจของพยาน โดยมีสาเหตุทำนองเดียวกับกรณีพยานเบิกความผิดพลาดดังกล่าวมาแล้วในข้อ 2.2 และอาจจะมีสาเหตุอื่นๆ อีก เช่น พยานไม่มีค่ายานพาหนะเดินทางไปศาล พยานไม่ได้รับหมายเรียก เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่จะเป็นกรณีพยานจงใจไม่ไปเบิกความเพราะได้รับอำิสสินจ้าง และเกรงกลัวอิทธิพล ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาสำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องได้รับการพิจารณาหาทางแก้ไขโดยเร่งด่วนที่สุด เนื่องจากปัญหานี้มีผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและประสิทธิภาพของการอำนวยความยุติธรรมให้แก่สุจริตชน ซึ่งมาตรการคุ้มครองพยานบุคคลจัดว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเรื่องพยานไม่ไปเบิกความเพราะการเกรงกลัวอิทธิพล

2.5 พยานถึงแก่กรรม กรณีพยานถึงแก่กรรม โดยเจ็บป่วย อุบัติเหตุ หรือชราภาพ ย่อมถือเป็นเหตุปกติที่เกิดขึ้นได้กับทุกผู้คน แต่ถ้าพยานถึงแก่กรรมเพราะการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งด้วยความจงใจที่ต้องการทำลายล้างพยานก็จัดว่าเป็นเรื่องกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมที่ต้องรับหาทางป้องกันและแก้ไข

ข้อขัดข้องเกี่ยวกับพยานบุคคลดังกล่าวมานี้ บางกรณีเป็นความผิดกฎหมายอยู่ในตัวแล้ว เช่น การปฏิเสธเป็นพยาน การเบิกความผิดพลาดโดยจงใจ การกลับคำให้การ การไม่ไปเบิกความโดยจงใจ และการทำลายชีวิตพยาน เป็นต้น แต่ต้องยอมรับว่ามาตรการทางกฎหมายดังกล่าวที่มีอยู่ไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร และไม่สามารถป้องกันเหตุต่างๆ ดังกล่าวได้อย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากตามสภาพความเป็นจริงยังคงมีกรณีต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นอยู่เสมอมา โดยเหตุนี้เองจึงกล่าวเป็นข้อสรุปได้ว่าลำพังแต่มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่นั้นจะไม่เพียงพอที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหานี้ได้

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาในการคุ้มครองพยานจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

จากปัญหาข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ ผู้วิจัยได้ยกมาเป็นตัวอย่างปัญหาในการคุ้มครองพยาน เพื่อแสดงให้เห็นว่าการคุ้มครองพยานตามกฎหมายไทยยังมีปัญหาตามข้อเท็จจริงดังนี้

กรณีที่ 1 กรณีพยานถูกฆ่าทำให้ไม่สามารถนำพยานมาเบิกความต่อศาลได้ กระบวนการพิจารณาของศาลจึงขาดพยานสำคัญที่จะมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย

กรณีที่ 2 กรณีพยานถูกเปิดเผยชื่อ ที่อยู่ เช่น คดีที่สังคมกำลังเฝ้าติดตาม ได้แก่ กรณีการทุจริตซื้อขายและเวชภัณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งจะมีใครกล้าเป็นพยานหรือไม่ เพราะได้มีการเปิดเผยชื่อและที่อยู่ของผู้เกี่ยวข้องที่จะเป็นพยานจนหมด ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบการสืบสวนสอบสวนกรณีทุจริตครั้งนี้เกิดความหวั่นเกรงว่าต่อไปภายหน้าคงจะไม่มีใครกล้าเป็นพยาน

กรณีที่ 3 กรณีพยานถูกข่มขู่คุกคาม ทำให้ไม่มีใครกล้าที่จะมาเป็นพยาน หรือไม่กล้าไปเบิกความในชั้นศาล เนื่องจากเกรงกลัวอิทธิพลของคนร้าย พยานบางคนถูกฆ่าปิดปากไปก่อน หรือพยานถูกจ้างให้หลบหนีไป ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม

2. ปัญหาการนำพยานเข้าสู่คดี

การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลก่อนเบิกความในชั้นพิจารณาของศาลเป็นการศึกษาจากปัญหาและอุปสรรคของเจ้าพนักงานในชั้นสอบสวนและชั้นอัยการจากทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime control) ที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จำเป็นที่จะต้องเพิ่มอำนาจให้กับเจ้าพนักงานของรัฐยิ่งกว่าที่จะเน้นเรื่องการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนตามทฤษฎีพื้นฐานความยุติธรรม

ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มีดังนี้

1. อัตรากำลังพลไม่เพียงพอ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่องและเต็มที่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตามภารกิจด้านอื่นๆ ด้วย
2. งบประมาณ เครื่องมือ เครื่องใช้ น้ำมันเชื้อเพลิง ไม่เพียงพอ ไม่สามารถเบิกจ่ายได้ทันทีเมื่อต้องปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองพยาน และไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน
3. การประสานการปฏิบัติงานคุ้มครองพยานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ยังไม่ชัดเจนและเป็นไปอย่างล่าช้า ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบโดยตรง
4. กฎหมาย ระเบียบ และแนวทางการปฏิบัติการคุ้มครองพยานยังไม่ชัดเจน
5. ในการคุ้มครองพยานในระยะยาว ควรใช้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรง ไม่ควรใช้จากหน่วยงานหลัก เพราะเป็นการเสียกำลังของหน่วย ทำให้งานในหน้าที่รับผิดชอบได้รับความเสียหาย
6. หน่วยปฏิบัติต่างๆ หรือผู้ปฏิบัติไม่ทราบระดับความจำเป็นในการให้ความคุ้มครอง

- 7. เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน
- 8. ไม่มีการอบรมหลักสูตรที่ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในการให้ความคุ้มครองพยาน
- 9. พยานส่วนมาก ไม่ทราบถึงสิทธิตามกฎหมาย และพยานที่เข้าสู่มาตรการคุ้มครอง ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในการคุ้มครอง พยานบางรายไม่ประสงค์จะอยู่ในความคุ้มครองของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่
- 10. อำนาจของผู้บังคับบัญชาในการสั่งคุ้มครองพยานมีระยะเวลาสั้น

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

- 1. ควรเพิ่มบุคลากรคุ้มครองพยาน และฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่คุ้มครองพยานเพิ่มเติม เช่น จัดสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ จิตวิทยาการต่อสู้ป้องกันตัว การปฐมพยาบาลเบื้องต้น และมีการฝึกทบทวนความรู้ต่างๆ ที่อบรมไปแล้วอยู่เสมอๆ
- 2. ควรปรับปรุงกฎหมายให้ชัดเจนและทันสมัยเพื่อที่จะได้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน และควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบฯ ว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น เช่น ค่าที่พักอาศัยที่กำหนดให้ไม่เกิน 800 บาทต่อคืน และค่าดำเนินการของเจ้าหน้าที่วันละ 200 บาทต่อคนนั้น ควรปรับให้มีหลายระดับตามสภาพเศรษฐกิจและค่าครองชีพของแต่ละพื้นที่ในประเทศไทย
- 3. ควรกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองพยานไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เจ้าหน้าที่และผู้บังคับบัญชาสามารถวางแผนงานอื่นๆ ได้อย่างสะดวก และการใช้มาตรการต่างๆ เช่น การเปลี่ยนชื่อ นามสกุล การปกปิดสถานภาพพยาน การจัดหางานให้พยาน ก็ควรมีการกำหนดรายละเอียดที่ชัดเจนไว้เพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ตลอดจนควรมีการเพิ่มมาตรการรองรับความปลอดภัยให้กับพยานหลังการให้การเป็นประโยชน์แก่คณะและเสร็จสิ้นการคุ้มครองพยานนั้นด้วย

4. ด้านตัวพยานไม่ควรปรากฏตัวตามสื่อมวลชนต่างๆ เนื่องจากจะทำให้ภารกิจซึ่งเป็นความลับประสบความสำเร็จยากลำบากในการทำงานมากยิ่งขึ้น หากมีความจำเป็นจริงๆ ก็ควรประสานและขออนุญาตผ่านเจ้าหน้าที่คุ้มครองพยานไปถึงผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นเสียก่อน และไม่ควรถูกอนุญาตให้พยานพกอารุช เช่น ปีนพก เป็นการส่วนตัว เนื่องจากจะเป็นอันตรายต่อทั้งตัวพยานเอง เจ้าหน้าที่คุ้มครองพยาน และบุคคลรอบข้างด้วย

5. ต้องกำหนดเงื่อนไขในการคุ้มครองพยานจะต้องรัดกุมและปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตลอดเวลา เจ้าหน้าที่จะต้องไม่ให้ความสนิทสนมส่วนตัวกับพยานมาทำให้การปฏิบัติตามเงื่อนไขเกิดความหละหลวมได้ ต้องพึงระลึกอยู่เสมอว่างานคุ้มครองพยานเป็นสิ่งที่อยู่บนหลักการรักษาชีวิตมนุษย์ ซึ่งการผิดพลาดแม้เพียงครั้งเดียวอาจถึงกับชีวิตทั้งตัวพยานเองและเจ้าหน้าที่ได้ และเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเรียกกลับคืนมาหรือทดแทนด้วยสิ่งใดๆ ได้ด้วย

6. ควรมีมาตรการจูงใจในการมาเป็นพยานที่ศาลถือว่าเป็นมาตรการสำคัญและก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อประชาชนในการมาเป็นพยาน รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนเห็นว่าการมาเป็นพยานถือเป็นหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีและเป็นสำนึกของตนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในการที่จะทำให้สังคมอยู่ได้ด้วยความปลอดภัยจากอาชญากรรมสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

มาตรการที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ การให้พยานสามารถนำหลักฐานในการมาเป็นพยานในคดีอาญามาขอยกเว้นภาษีหรือลดหย่อนภาษี เพราะการมาเป็นพยานเบิกความต่อศาลถือว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่ดี การเสียภาษีก็ถือว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่ดีเช่นกัน ดังนั้นหากเขาได้ทำหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดีแล้ว รัฐก็ควรจะให้รางวัลตอบแทนแก่เขาเป็นกรณีพิเศษ หรือให้ประกาศเกียรติคุณยกย่อง เชิดชูแก่พยานเมื่อมาเบิกความเป็นพยานในศาล เพราะเป็นผู้เสียสละให้แก่สังคม ทำให้พยานเกิดความภาคภูมิใจว่าตนได้ทำสิ่งที่ดีให้กับสังคมและประเทศชาติ

เอกสารอ้างอิง

เข็มชัย ชูติวงศ์. (2529). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน.**

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ พิมพ์ครั้งที่ 3.

คณิต ฒ นคร. (2528). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.**

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์.

สุรินทร์ สฤษฏ์พงศ์ (2534). “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” **ในกฎหมายวิธี**

พิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับ

รัฐศาสตร์หน่วยที่ 1-5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.

โสภณ รัตนากร. (2542). **กฎหมายลักษณะพยาน.**

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.

อนง อเนนทวรรณ. (2544). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร**

ไทย : ศึกษากรณีคุ้มครองพยานในคดีอาญา.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

